

SENAAT

Het recht van antwoord op het internet

INFORMATIEVERSLAG

29 maart 2019

De tekst kan worden gedownload op het volgende adres:
<http://www.senaat.be>

Ce texte est également disponible en français.

Secretariaat van de Commissie voor de Transversale Aangelegenheden - Gemeenschapsbevoegdheden:
comgecom@senate.be
02/501 71 11

Verantwoordelijke uitgever:

Gert Van der biesen, secretaris-generaal van de Senaat
Natieplein 1, 1009 Brussel

Deze publicatie heeft een informatieve waarde. Aan het redigeren ervan werd de grootste zorg besteed, maar noch de Senaat noch de diensten kunnen aansprakelijk worden gesteld voor de inhoud van de publicatie.

Wettelijk depot: D/2019/3427/5

Het recht van antwoord op het internet

INFORMATIEVERSLAG

29 maart 2019

**Dit verslag werd voorbereid door de Commissie voor de Transversale Aangelegenheden -
Gemeenschapsbevoegdheden**

Voorzitter:

Pol Van Den Driessche

Rapporteurs:

Karin Brouwers, Elisabeth Meuleman, Latifa Gahouchi, Jacques Brotchi, Lionel Bajart

Samenstelling van de commissie:

N-VA: Nadia Sminate, Jan Peumans, Pol Van Den Driessche, Miranda Van Eetvelde

PS: Nadia El Yousfi, Christie Morreale, Christiane Vienne, Olga Zrihen

MR: Anne Barzin, Philippe Dodrimont, Gilles Mouyard

CD&V: Orry Van de Wauwer, Brigitte Grouwels, Joris Poschet

Ecolo-Groen: Elisabeth Meuleman, H el ene Ryckmans

Open Vld: Lionel Bajart, Freya Saeys

sp.a: Rob Beenders, Katia Segers

cdH: Bertin Mampaka Mankamba

BELGISCHE SENAAT

Zitting 2018-2019

29 maart 2019

Dossier nr. 6-465

Informatieverslag betreffende het recht van antwoord
op het internet

Parlementaire stukken:

6-465/1: Verzoek tot het opstellen van een informatieverslag

6-465/2: Verslag namens de commissie

6-465/3: Tekst aangenomen door de commissie

6-465/4: Hoorzittingen

Handelingen van 29 maart 2019 (nr. 6-47)

INHOUD

I. VOORWOORD	7
II. VASTSTELLINGEN	9
HOOFDSTUK 1. Stand van zaken	9
HOOFDSTUK 2. Zelfregulering en bemiddeling	14
III. AANBEVELINGEN	21
HOOFDSTUK 1. Modernisering van de wetgeving inzake het recht van antwoord	21
HOOFDSTUK 2. Algemene principes van de nieuwe regeling	22
HOOFDSTUK 3. Versterking van de zelfregulering	24
HOOFDSTUK 4. Andere maatregelen	25
IV. HOORZITTINGEN	26
DE INFORMATIEVERSLAGEN VAN DE SENAAT	27

VOORWOORD

De vrijheid van meningsuiting wordt in België bijzonder goed beschermd, zowel door de artikelen 19 en 25 van de Grondwet als door artikel 10 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Als bewaker van de democratie is het precies de rol van de pers om kwesties van algemeen belang aan het licht te brengen, het publiek zo correct en volledig mogelijk te informeren en het publiek in staat te stellen deze informatie te verkrijgen.

De permanente toegang tot de inhoud op het internet plaatst echter de vrijheid van meningsuiting, de persvrijheid en het recht op informatie tegenover het recht van de betrokkene op de eerbiediging van zijn privéleven.

Het recht van antwoord, zoals het momenteel geregeld wordt in de Belgische wetgeving, maakt het mogelijk om zich te verweren tegen geschreven berichtgeving waarin men expliciet of impliciet aangewezen wordt (wet van 23 juni 1961 betreffende het recht van antwoord). Verder kunnen natuurlijke of rechtspersonen zich verweren wanneer hun rechtmatige belangen, namelijk aanzien en reputatie, zijn aangetast door een onjuiste bewering tijdens de uitzending van een televisie- of radioprogramma (wet van 23 juni 1961 en Vlaams decreet betreffende de radio-omroep en televisie van 27 maart 2009).

De zoektocht naar een evenwicht tussen deze fundamentele rechten is een delicate oefening. De persvrijheid blijft één van de fundamenten van onze democratie. Er moet echter worden erkend dat het recht van antwoord - hoewel oorspronkelijk ervaren als een inbreuk op de vrijheid van meningsuiting - deze vrijheid kan versterken en het maatschappelijk en tegensprekelijk debat kan verrijken.

In het kader van dit informatieverslag heeft de commissie vastgesteld dat er momenteel geen enkele wettelijke bepaling bestaat over het recht van antwoord op het internet. Daardoor zijn de digitale media gedwongen de huidige wettelijke voorschriften te interpreteren en is het niet evident om als burger of rechtspersoon een bijsturing van digitale publicaties te bekomen.

De hoorzittingen die werden gehouden met het oog op de redactie van dit informatieverslag hebben verschillende essentiële problemen aangestipt, waaruit blijkt dat het wetgevend kader inzake het recht van antwoord hervormd moet worden om oplossingen aan te reiken voor het recht van antwoord op het internet.

In overeenstemming met het «verzoek tot het opstellen van een informatieverslag betreffende het recht van antwoord op het internet» (stuk Senaat, nr. 6-465/1) geven de hierna geformuleerde vaststellingen en aanbevelingen een overzicht dat kan worden aangewend door de verschillende overheden van het land om het wettelijk kader van het recht van antwoord op het internet aan te passen.

HOOFDSTUK 1. Stand van zaken

In geval van een persmisdrijf, wat ook op het internet kan volgens een uitspraak van het Hof van Cassatie¹, schrijft artikel 150 van de Grondwet voor dat «*De jury wordt ingesteld voor alle criminele zaken, alsmede voor politieke misdrijven en drukpersmisdrijven, behoudens voor drukpersmisdrijven die door racisme of xenofobie ingegeven zijn*».

Dergelijke assisenprocedure is bijzonder zwaar, wat de burger de mogelijkheid zou kunnen ontnemen zich te beschermen tegen misbruiken van de persvrijheid.

Daarom voorziet de wet in de mogelijkheid van een recht van antwoord op een publicatie van de traditionele pers, met een snellere en daarenboven kosteloze procedure.

In ons land werd het recht van antwoord ingevoerd bij artikel 13 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers. Die bepaling werd vervangen door de wet van 23 juni 1961 betreffende het recht tot antwoord.

In het begin voorzag die wet alleen in het recht van antwoord in de geschreven pers. De wet van 4 maart 1977 voegde later in de bovengenoemde wet van 1961 een hoofdstuk II toe, gewijd aan het recht van antwoord in de audiovisuele sector.

Sinds de staatshervorming van 1980 zijn de Gemeenschappen bevoegd voor de radio- en televisie-uitzendingen (artikel 4, 6°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen).

In verschillende opzichten is de regeling van het recht van antwoord echter niet erg bevredigend. Afhankelijk van de betrokken media is de uitoefening van dit recht immers onderworpen aan verschillende regelgevingen. Ook op inhoudelijk vlak vertonen de vastgestelde regels voor de geschreven en audiovisuele media een aantal zwakke punten.

Bovendien blijkt de huidige regelgeving onvoldoende of niet toereikend in geval van veel digitale journalistieke media. Het recht van antwoord is zodoende niet altijd gevrijwaard.

De problematiek van het recht van antwoord leeft ook binnen de sector zelf. Zo hebben de *États généraux des médias de l'information en Communauté française* tussen 2011 en 2013 een groot aantal professionals uit de sector samengebracht, met onder andere journalisten, uitgevers, juristen, vertegenwoordigers van het middenveld, enz. Dat heeft geleid tot de publicatie van een groot aantal aanbevelingen.

1. Cass., 6 maart 2012, JT, 2012, blz. 505.

A. EVOLUTIE VAN DE MEDIA EN DE JOURNALISTIEKE PRAKTIJKEN

Sinds de jaren 1990 is het internet onophoudelijk gegroeid en kende het zelfs een exponentiële ontwikkeling die onbeperkt lijkt.

Reeds in 1996 verschenen de eerste online-kranten. Sindsdien zijn de formats van de pers in hoge mate veranderd, vermits de traditionele media gedigitaliseerd zijn en hun aanbod hebben aangepast.

De vorm van de informatieruimte is veranderd en er vinden dagelijks onmiddellijke, onregelmatige en snelle informatie-uitwisselingen plaats.

Door de digitalisering ontstonden ook media die uitsluitend op het internet actief zijn, wat een sterke toename van de mogelijkheden voor journalistiek en archivering heeft veroorzaakt.

Gelijktijdig ziet men een radicale ommekeer in de journalistieke praktijken en in de beroepsidentiteiten.

Met de opkomst van nieuwe informatietechnologieën, de ontwikkeling van de zoekrobots en het toenemende aantal onlinemedia rees al snel de vraag of het toepassingsgebied van de bestaande wetgeving breed genoeg is om ook «nieuwe media» te omvatten. Het gebrek aan aangepaste specifieke wetgeving inzake het recht van antwoord op het internet heeft de problematiek complexer gemaakt.

Nieuwe actoren, die niet aan de wettelijke definitie van beroepsjournalist voldoen, hebben zich in het journalistieke landschap genesteld. Zij spelen ook een belangrijke rol met betrekking tot de productie en het doorgeven van informatie, waarvoor zij een maatschappelijke verantwoordelijkheid dragen.

B. RECHT VAN ANTWOORD OP HET INTERNET

Hoewel de huidige wettelijke regeling van het recht van antwoord verschilt naargelang van het betrokken medium, *«is er echter geen bepaling die voorziet in het recht van antwoord ten aanzien van nieuwe media zoals websites» (stuk Senaat, nr. 6-465/1, blz. 2).*

De problematiek van het recht van antwoord op het internet is niet recent. Hij dook op toen de eerste kranten op het internet verschenen. Op dat moment waren die nieuwssites nog perfecte kopieën van de originele gedrukte krant en de principes van de wet van 23 juni 1961 betreffende de schriftelijke pers konden eenvoudigweg toegepast worden.

In de afgelopen zittingsperioden volgden in het parlement verschillende wetsontwerpen en wetsvoorstellen hierover elkaar op, maar momenteel is nog geen enkel aangenomen.

In zijn aanbeveling Rec(2004)16 vraagt het Comité van ministers van de Raad van Europa de lidstaten een recht van antwoord in te voeren dat aangepast is aan de nieuwe communicatiemiddelen, zoals internet-sites.

Het Comité verklaart dat het recht van antwoord *«een bijzonder geschikt rechtsmiddel in de onlinecommunicatie is, aangezien de betwiste informatie onmiddellijk kan worden rechtgezet en het technisch zeer gemakkelijk is om het antwoord van de betrokken personen in te lassen».*

Uit de hoorzittingen over dit informatieverlag is gebleken dat het recht van antwoord zelden ingeroepen wordt voor de online media.

Media 21, een belangengroep van media die hoofdzakelijk online actief zijn, heeft een aantal cijfers bekendgemaakt. Daaruit blijkt dat het recht van antwoord, zoals bij de wet van 23 juni 1961 bepaald, niet zo vaak wordt uitgeoefend bij zijn leden.

Apache.be, een lid van Media 21 dat zich op onderzoeksjournalistiek toelegt, heeft sinds 2009 vier rechten van antwoord gepubliceerd. Deze aanvragen tot uitoefening van een recht van antwoord werden telkens bij aangetekend schrijven verzonden en er werd duidelijk verwezen naar de wet van 23 juni 1961. De vorm- en procedurevoorwaarden van het klassieke recht van antwoord waren dus vervuld.

De andere leden van Media 21 hebben nog geen verzoek tot het uitoefenen van een recht van antwoord dat aan alle vereisten beantwoordt, moeten behandelen. Ze hebben echter wel geregeld te maken met lezers die per mail of per brief opmerkingen of meningen inzenden.

Naar aanleiding van de evolutie van hun websites, en bij gebrek aan wetgeving inzake het recht van antwoord op internet, hebben de uitgevers en sommige online media mutatis mutandis de bepalingen van de wet van 23 juni 1961 betreffende het recht tot antwoord toegepast op situaties die volgens hen vergelijkbaar zijn met de papieren edities van hun dragers. Deze situatie bestaat nog steeds.

Ze gaan als volgt te werk:

- het antwoord wordt naast het betwiste bericht ingevoegd, in hetzelfde lettertype, uiterlijk de dag na de ontvangst van het antwoord;
- als het oorspronkelijke bericht al van de site is verwijderd, moet het antwoord net zo lang gepubliceerd blijven als het bericht dat aan de basis ligt van het antwoord, door het publiek kon worden geconsulteerd en, in ieder geval, minimum een dag.

Overigens ondertekenden uitgevers en publieke en private audiovisuele media op 15 december 2017 een «*Charter inzake de mogelijkheden die mediabedrijven bieden aan burgers vermeld in een onlinepublicatie*». Dit charter heeft tot doel in te gaan op legitiem geachte verzoeken van burgers, wanneer informatie uit het verleden doordringt in het huidige leven van de betrokken privépersonen als gevolg van het gebruik van persoonsgegevens.

C. PROBLEMEN

Het lijkt erop dat in de huidige regelgeving over het recht van antwoord twee problemen bestaan:

- de verschillende regeling voor de geschreven en de audiovisuele pers;
- het ontbreken van een duidelijke regelgeving voor het internet.

Dit leidt tot juridische onduidelijkheid, wat niet alleen de toegang tot het recht van antwoord kan bemoeilijken, maar ook tot onzekerheid kan leiden bij de onlineredacties die deze aanvragen ontvangen.

a) De geschreven en audiovisuele pers

Er worden heel weinig rechten van antwoord in de geschreven en audiovisuele pers gepubliceerd.

Tijdens de hoorzittingen kwamen verschillende problemen aan het licht:

- twee verschillende stelsels bestaan naast elkaar voor de geschreven en de audiovisuele pers. De procedures en termijnen verschillen. Daarbovenop komen regels voorgeschreven door gemeenschapsdecreten, wat het nog ingewikkelder maakt;
- er gelden verjaringstermijnen van drie maanden voor de geschreven pers en één maand voor de audio-visuele media. Er bestaat discussie over deze termijnen. Sommigen pleiten ervoor geen termijn te hanteren, anderen willen een korte termijn voor de uitoefening van het recht van antwoord. Immers, hoe langer iemand wacht om de uitoefening van dit recht aan te vragen, hoe minder effect het zal hebben en het zal dus zijn relevantie verliezen. Ook de media ondervinden in de praktijk hinder door de procedurele discussies over het al dan niet respecteren van de voorgeschreven termijnen;
- de procedure is zo ingewikkeld dat er vaak een beroep moet worden gedaan op een advocaat om deze termijnen en vormvoorschriften voor het indienen van een aanvraag tot uitoefening van het recht van antwoord te respecteren;
- bovendien is er in de loop van de procedure vaak meer discussie over de vormvereisten dan over de grond van de zaak;
- de interpretatie van het toepassingsgebied van de wet op de geschreven pers lijkt te ruim, in de mate dat het volstaat om een belang in de zaak aan te tonen om een recht van antwoord te bekomen;
- er werd ook verwezen naar het ontbreken van een efficiënte en snelle gerechtelijke procedure in geval van weigering door de uitgever van een publicatie van een recht van antwoord in de geschreven pers;
- de nadruk moet ook worden gelegd op de onmogelijkheid om beroep aan te tekenen in het kader van de gerechtelijke procedure betreffende het recht van antwoord in de audiovisuele pers, in tegenstelling tot het systeem dat van toepassing is in de geschreven pers. Dit verschil roept vragen op over de naleving van het gelijkheidsbeginsel.

b) Geen wetgeving over het recht van antwoord op het internet

Het probleem werd al meerdere keren aangehaald: we beschikken niet over een wetgeving betreffende het recht van antwoord op het internet.

Een extensieve toepassing van de wet van 23 juni 1961 op de nieuwe media is in meerdere opzichten op zijn minst ontoereikend.

Zo is bijvoorbeeld de eis van periodiciteit van de media problematisch voor de toepassing van het recht van antwoord op het internet. Dit geldt ook voor de termijn voor de uitoefening van het recht van antwoord (artikelen 1 en 8 van de wet van 23 juni 1961), de voorwaarden voor de publicatie van het antwoord (artikel 1) en de termijn voor de publicatie van het antwoord.

Een actualisering van de wetgeving ter zake is meer dan ooit nodig, gelet op de onmiddellijke, grensoverschrijdende en universeel toegankelijke aard van het internet.

In de Belgische verenigingen van beroepsjournalisten komt een consensus tot stand over de noodzaak van een hervorming van het recht van antwoord, omdat de journalistieke praktijken voortdurend evolueren. Er moet wel rekening worden gehouden met de specifieke kenmerken van elk medium.

De uitgevers, die wettelijk gezien mede aansprakelijk zijn voor de publicaties, zien in dat het correct afhandelen van klachten en vragen tot uitoefening van het recht van antwoord bijdraagt tot de kwaliteit en de geloofwaardigheid van hun medium. Hun betrokkenheid is trouwens sterk toegenomen, vooral in de zelfregulerende instanties.

Uit de hoorzittingen is evenwel ook gebleken dat journalisten en uitgevers niet eenduidig vragende partij zijn voor een uitbreiding van het recht van antwoord naar de digitale media. Bepaalde sprekers verwijzen naar andere mogelijkheden om als «gedupeerde» je gram te kunnen halen, zoals reageren op digitale artikels of zelf een boodschap verspreiden via sociale media. Dit heeft echter het nadeel dat het oorspronkelijke gepubliceerde artikel ongewijzigd blijft bestaan en dat er geen onderling overleg is geweest.

Tijdens de hoorzittingen uitten de uitgevers echter enkele specifieke bekommernissen:

- ingevolge de opkomst van zoekmachines (zoals Google) en de inwerkingtreding van de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) op 25 mei 2018, kregen persuitgevers te maken met het ontstaan in de rechtspraak van het begrip «recht op wissen», ten onrechte het «recht om te vergeten» genoemd;
- echter, één van hun bekommernissen is de bescherming van de integriteit van hun archiefdatabanken, een essentieel onderdeel van de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid. Het behoud van de initiële publicatie in een correct archief is ook belangrijk in het kader van de geschiedschrijving. Wel is volgens hen een koppeling tussen het initiële artikel en de rechtzetting of het recht van antwoord aanvaardbaar;
- ze vinden het noodzakelijk om na te denken over het concept van «informatie van algemeen belang». Die informatie zou bijzondere bescherming moeten genieten, in tegenstelling tot vele andere soorten informatie. Het is echter niet omdat informatie verstrekt wordt door een journalist dat ze vanzelf als «informatie van algemeen belang» moet worden beschouwd.

Sommige uitgevers en journalisten staan zeer weigerachtig tegenover de bestaande correctionalisering van mogelijke inbreuken op de wetgeving inzake het recht van antwoord.

HOOFDSTUK 2. Zelfregulering en bemiddeling

De burgers die een gepubliceerd bericht willen rechtzetten, beschikken naast het beroep op de wet van 23 juni 1961 over het recht van antwoord over andere mogelijkheden.

Zij kunnen in eerste instantie de journalist rechtstreeks contacteren om die informatie recht te zetten, wat trouwens tot zijn deontologische verplichtingen behoort.

Als die procedure faalt of als de burger niet in contact met de journalist wenst te treden, kan hij interne bemiddeling vragen met de betrokken media, of de deontologische raden voor de journalistiek aanspreken.

A. DE DEONTOLOGISCHE RADEN

Twee instellingen voor de zelfregulering van de media houden in België toezicht op de eerbiediging van de deontologische regels door journalisten:

- de Raad voor de Journalistiek (RVDJ), opgericht in 2002 voor de Nederlandstalige media;
- de Conseil de déontologie journalistique (CDJ), opgericht in 2009 voor de Franstalige media en sinds 2014 ook bevoegd voor de Duitstalige media, ingevolge de goedkeuring van het decreet van 25 maart 2013 van de Duitstalige Gemeenschap.

Elke instelling bestaat uit vertegenwoordigers van journalisten, uitgevers en hoofdredacteurs, en het middenveld.

De twee instellingen voor zelfregulering hebben een drievoudige functie:

- informatie verstrekken aan het publiek en de journalisten;
- bemiddelen;
- reguleren.

Het is belangrijk te benadrukken dat de deontologische raden zich niet bezighouden met de toepassing van wettelijke regelingen, zoals de wet van 23 juni 1961 betreffende het recht van antwoord, maar wel met de journalistieke beroepsethiek.

De opdrachten van de RVDJ en de CDJ zijn:

- het vrijwaren van de persvrijheid;
- het bewaken van de beroepsethische kwaliteit aan de hand van de deontologische codes;
- het behandelen van klachten.

De deontologische codes van alle Europese persraden zijn op dezelfde principes gebaseerd: waarheidsgetrouwe berichtgeving, onafhankelijkheid, fairplay, respect voor privéleven en menselijke waardigheid.

Door het leggen van verschillende klemtonen bestaan er nuances tussen Europese deontologische codes.

a) Deontologische codes

Volgens de RVDJ en de CDJ bestaan er geen significante verschillen tussen hun respectieve deontologische codes.

Beide deontologische codes bevatten bepalingen over wederwoord, wederhoor, rechtzetting, enz., die een alternatief of een aanvulling kunnen bieden voor het recht van antwoord.

De beroepsethische code van de RVDJ telt 27 artikels en een aantal richtlijnen die deze artikelen verduidelijken.

De inhoudelijke tegenhangers van het recht van antwoord zijn terug te vinden in vier artikelen van de Code:

- artikel 5 behandelt de rechtzetting;
- artikel 6 het wederwoord;
- artikel 20 het wederhoor;
- artikel 22 het recht op vergetelheid.

De beroepsethische code van de CDJ telt 28 artikelen. Ook hier sluiten sommige bepalingen aan bij het recht van antwoord, hoewel ze ervan verschillen:

- artikel 6 bevat de rechtzetting;
- artikel 22 het recht op wederhoor;
- de artikelen 24 tot 28 betreffen de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

De CDJ beschouwt al deze bepalingen als een aanvulling op het recht van antwoord.

In een aanbeveling van 21 juni 2017 verduidelijkt de CDJ de verschillen tussen de rechtzetting en het recht van antwoord:

- de rechtzetting heeft als bestaansreden het zoeken en respecteren van de waarheid, terwijl het recht van antwoord draait rond de bescherming van de persoon;
- de rechtzetting wordt gemaakt door de betrokken redactie, het recht van antwoord wordt geredigeerd door de aanvrager die de eigen versie van de feiten geeft;
- de rechtzetting behandelt alleen foutieve berichten, het recht van antwoord behelst ook waardeoordelen en opinies;
- in tegenstelling tot de rechtzetting moet de aanvrager van een recht van antwoord expliciet bij naam genoemd of impliciet aangewezen zijn;
- het recht van antwoord is geregeld bij wet, in tegenstelling tot de rechtzetting.

b) De klachtenbehandeling bij de deontologische raden

De behandeling van een klacht is bij beide raden gelijklopend.

Particulieren of organisaties die menen dat de beroepsethiek niet werd nageleefd, kunnen laagdrempelig en kosteloos een klacht indienen, aangezien een mail volstaat.

De klager moet een persoonlijk belang aantonen. Dit wordt echter ruim geïnterpreteerd: de naam van de persoon moet niet genoemd zijn, maar er moet wel een zekere betrokkenheid zijn.

Vervolgens volgt in een eerste fase zowel bij de CDJ als bij de RVDJ voor elke klacht een verplichte bemiddelingspoging waar een dialoog wordt opgestart tussen de klager en het medium.

In ongeveer 40% van de gevallen leidt dat tot een minnelijke regeling tussen de partijen.

Deze minnelijke regelingen zijn altijd inhoudelijk van aard (het gaat niet over schadevergoedingen of boetes). Ze zijn ook van vertrouwelijke aard en leiden dus niet tot communicatie of publicatie.

Indien de bemiddeling mislukt, vraagt de betrokken deontologische raad de journalist een repliek op de klacht te formuleren.

Tijdens een hoorzitting worden beide partijen gehoord, waarna een uitspraak volgt over de eventuele beroepsethische fout.

Dit advies is van morele aard, aangezien de raden zelfregulerende organen zijn en geen tuchtcommissies. De raden nemen geen tuchtsanctie ten aanzien van een journalist, maar hun adviezen hebben een sterk moreel gezag in de sector.

Noch de RVDJ noch de CDJ zijn vragende partij om sancties op te kunnen leggen.

De regeling voor de publicatie van de uitspraken van de RVDJ verschilt van die van de CDJ.

Indien de klacht gegrond is, wordt het advies van de CDJ gedurende 48 uur op de website van het medium gepubliceerd (op de «homepage»), met een samenvatting en een link naar de integrale tekst van het advies. Ook het betwiste artikel moet dan het advies van de CDJ vermelden.

Bij de RVDJ is de procedure de volgende:

- zowel de uitspraken over gegronde als over ongegronde klachten worden bij de betrokken Vlaamse media gepubliceerd;
- als de uitspraak over een internetartikel gaat, publiceert het medium de mededeling van de RVDJ gedurende 24 uur op de homepagina. Verder moet de mededeling één jaar op de website blijven staan, indien technisch mogelijk bij het oorspronkelijke artikel waarover de uitspraak gaat.

Bij laattijdige klachten (meer dan twee maanden na de publicatie van het betwiste artikel), verwijzen de CDJ en de RVDJ de klager door naar de uitgevers of de betrokken media.

De CDJ informeert ook over andere mogelijkheden (rechtsmiddel of het gebruik van het recht op weten). De RVDJ verwijst bij laattijdige klachten niet naar andere rechtsmiddelen omdat de Raad zich principieel alleen bezighoudt met de naleving van de journalistieke deontologie en niet met de naleving van wetten en decreten.

c) Cijfers

De RVDJ heeft sinds 2002 ongeveer 794 klachten door bemiddeling afgehandeld. Nu zijn er 291 adviezen uitgesproken en worden er nog 250 klachten in de bemiddelingsprocedure behandeld. Van de 794 klachten waren er 20% onontvankelijk.

	gegrond	niet gegrond	Totaal
Rechtzetting	12	7	19
Wederwoord	23	17	40
Wederhoor	47	22	69
Recht op wissen	2	0	2
Totaal	84	46	130

In 130 gevallen komen bovengenoemde categorieën aan bod. In de andere gevallen gaat het over andere elementen uit de beroepsethische code.

De gemiddelde doorlooptijd van klachten bij de RVDJ is 90 dagen. Bij minnelijke schikkingen kan het soms sneller gaan.

De gemiddelde tijd voor de behandeling van klachten bij de CDJ ligt hoger dan 90 dagen voor klachten die niet via bemiddeling konden worden opgelost. Daarbij wordt gewezen op het belang van kwaliteitsvol werk en een gebrek aan personeel.

d) Initiatiefrecht

Beide journalistieke raden hebben een initiatiefrecht, wat het hen mogelijk maakt om op eigen initiatief een advies uit te brengen.

De CDJ heeft al enkele keren gebruik gemaakt van dit initiatiefrecht, in ernstige en duidelijke gevallen die de geloofwaardigheid van het beroep van journalist en van de media dreigden aan te tasten.

De RVDJ is terughoudend om dit initiatiefrecht te gebruiken, hoewel hij het ook al heeft gedaan. De twee deontologische raden wensen geen «mediapolitie» te worden en vinden dat het initiatiefrecht de mogelijkheid voor de tegensprekelijke procedure bemoeilijkt.

e) Bevoegdheid *ratione materiae*

In een arrest van het hof van beroep van Brussel van 28 oktober 2014 werd gesteld dat de RVDJ bevoegd is voor alle gevallen van journalistiek handelen in Vlaanderen, ook al zijn de betrokken media geen lid van de RVDJ. De principes van dit arrest gelden ook voor de CDJ.

Dit arrest benadrukt eveneens het belang van een zelfregulerend systeem zoals de RVDJ en de CDJ dat belichamen.

B. DE INTERNE BEMIDDELING

Heel wat media, die oog hebben voor de correcte naleving van de deontologie en de rechten van hun gebruikers, hebben interne bemiddelingsprocedures ontwikkeld om geschillen te regelen.

De VRT en de RTBF zijn in dat opzicht voorbeelden.

Bij de VRT behandelt de nieuwsombudsman de reacties en klachten van het publiek over programma's die onder het redactiestatuut vallen. In 2018 waren er 5 000 reacties, waarvan ongeveer 3 000 klachten.

In 49 gevallen ging het om klachten waarbij een persoonlijk belang speelde. Volgens de ombudsman voldoen deze klachten bijna nooit aan de juridische vereisten voor een recht van antwoord, hoewel enkele ervan wel aan de voorwaarden hadden kunnen voldoen.

De nieuwsombudsman van de VRT vindt het recht van antwoord, zeker wat audiovisuele media betreft, vaak een te bot instrument. Bemiddeling via een onafhankelijke ombudsman is interessanter, op voorwaarde dat die over voldoende instrumenten beschikt (sociale media, een nieuw artikel op de website, aanpassing van het bestaande artikel op de website, enz.). Dit is zowel in het belang van de klager als van het medium.

De RTBF ontvangt jaarlijks tussen de 50 en 100 rechtstreekse klachten van personen die zich beroepen op een persoonlijk belang.

Deze klachten worden steeds grondig onderzocht door de juridische dienst van de RTBF, ongeacht via welke weg ze de RTBF bereiken (via «bemiddeling», officiële brieven of via de Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA) of de CDJ) en ook al voldoen ze formeel niet aan de juridische vereisten.

Als de klacht gegrond is, voert de RTBF de correctie door.

C. NOODZAKELIJKE HERVORMING

Zoals reeds bleek, is de wetgeving met betrekking tot het recht van antwoord op verschillende punten verouderd en houdt ze geen rekening met de digitale ontwikkelingen.

Dit bewijst dat een modernisering en harmonisatie van de wetgeving betreffende het recht van antwoord in de geschreven en audiovisuele pers en een uitbreiding hiervan naar digitale perskanalen, relevant en wenselijk is.

Dit biedt de kans om de verschillende wetgevingen over het recht van antwoord op elkaar af te stemmen en te evolueren naar een harmonisatie, wat ook beantwoordt aan de behoefte aan transparantie en vereenvoudiging van de wettelijke regelingen.

Zodoende kan elke burger of rechtspersoon zijn recht van antwoord onder gelijkaardige voorwaarden uitoefenen, onafhankelijk van het feit of de berichtgeving via geschreven, audiovisuele of online media is gebeurd.

Een snellere en lichtere procedure zou ook voordelig zijn voor de uitgevers en de journalisten. Ook zij vermijden zo onnodige belasting bij een verzoek tot uitoefening van een recht van antwoord.

Het samenbrengen van de wetgevingen in een ééngemaakt wettelijk kader is op dit moment echter moeilijk realiseerbaar, aangezien er verschillende bevoegdheidsniveaus en dus zowel federale wetten als decreten bij betrokken zijn.

De Raad van Europa ondersteunt en bepleit de harmonisatie van de wetgevingen inzake het recht van antwoord. In zijn aanbeveling Rec(2004)16 roept de Raad op om dit recht aan te passen aan de digitale online mediaomgeving. De aanbeveling zet niet aan tot een aparte regelgeving voor de online media, maar pleit veeleer voor basisprincipes voor alle media.

Het Observatorium voor de rechten op het internet pleitte er in advies nr. 5 van 2006 voor om de wetgevingen zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen, over de verschillende bevoegdheidsniveaus heen.

III.

AANBEVELINGEN

HOOFDSTUK 1. Modernisering van de wetgeving inzake het recht van antwoord

A. EENMAKING VAN DE REGELING VAN DE GESCHREVEN, DE AUDIOVISUELE EN DE ONLINEMEDIA

De Senaat beveelt aan:

1. ervoor te zorgen dat natuurlijke of rechtspersonen hun recht van antwoord onder gelijkaardige voorwaarden kunnen uitoefenen, onafhankelijk van het feit of de berichtgeving gebeurde in de geschreven, audiovisuele of onlinemedia.

2. de regelgeving te moderniseren en maximaal te stroomlijnen, ongeacht het medium.

3. dat de nieuwe regelgeving rekening moet houden met de specifieke kenmerken van de nieuwe onlinemedia en met aanbeveling REC(2014)16 van de Raad van Europa betreffende de invoering van het recht van antwoord op het internet. Aangezien de nieuwe informatietechnologieën een instantverspreiding kennen, grensoverschrijdend en universeel toegankelijk zijn, volstaat enkel een extensieve toepassing van de wet van 23 juni 1961 immers niet.

4. dat deze nieuwe wettelijke bepalingen van toepassing moeten zijn op de traditionele persmedia die op het internet aanwezig zijn, maar ook op alle onlinemedia, dat wil zeggen nieuwsblogs, nieuwspagina's op de sociale netwerken, enz., die algemeen of gespecialiseerd nieuws delen. Deze nieuwe bepalingen zullen niet van toepassing zijn op opinies en gedachtewisselingen.

HOOFDSTUK 2. Algemene principes van de nieuwe regeling

B. HOUDER VAN HET RECHT VAN ANTWOORD

De Senaat beveelt aan:

5. dat elke natuurlijke of rechtspersoon, of elke feitelijke vereniging, een aanvraag tot uitoefening van een recht van antwoord kan indienen in de geschreven, audiovisuele of onlinemediã.

Het moet gaan om een natuurlijke of rechtspersoon of een feitelijke vereniging van wie de rechtmatige belangen, namelijk zijn aanzien en eer, zijn geschonden door een bewering in één van deze media.

C. KOSTELOZE PUBLICATIE

De Senaat beveelt aan:

6. dat de publicatie van een antwoord kosteloos moet zijn. Het nieuwsmedium mag geen enkele financiële bijdrage van de aanvrager vragen voor de eigenlijke publicatie.

D. TERMIJNEN VOOR DE INDIENING VAN DE AANVRAAG

De Senaat beveelt aan:

7. te voorzien in een termijn van drie maanden voor het indienen van een aanvraag tot uitoefening van het recht van antwoord in de geschreven, audiovisuele of onlinemediã, te rekenen vanaf het moment van de uitzending of publicatie van de berichtgeving.

E. VORM EN INHOUD VAN HET ANTWOORD

De Senaat beveelt aan:

8. dat het recht van antwoord gepubliceerd wordt in de vorm van een schriftelijke tekst, tenzij de oorspronkelijke boodschap een andere vorm aannam. In dat geval moet in diezelfde vorm geantwoord kunnen worden.

9. dat het recht van antwoord zich beperkt tot wat strikt noodzakelijk is om een antwoord te bieden.

F. TOEGANKELIJKHEID EN IMPACT VAN HET ANTWOORD

De Senaat beveelt aan:

10. het antwoord op dezelfde wijze toegankelijk te maken als de oorspronkelijke boodschap. Het antwoord moet hetzelfde belang krijgen als de betwiste tekst, om zoveel mogelijk hetzelfde publiek te bereiken en dezelfde impact te hebben.

11. dat het antwoord net zo lang moet worden gepubliceerd als het oorspronkelijke bericht ter beschikking van het publiek heeft gestaan en, in elk geval, minstens één dag.

Als het om een video gaat, moeten dezelfde principes gelden.

G. TERMIJNEN VOOR PUBLICATIE VAN HET ANTWOORD

De Senaat beveelt aan:

12. bepalingen in te voeren die het mogelijk maken dat het recht van antwoord snel wordt behandeld, en vooral in de periode waarin de gevolgen van het betwiste artikel voelbaar zijn.

13. dat een antwoord dat voldoet aan de voorgeschreven voorwaarden, wordt opgenomen in de eerste publicatie of de eerste uitzending die verschijnt na afloop van een termijn van twee dagen, uitgezonderd zon- en feestdagen, en die ingaat op de dag waarop de betrokken media het antwoord ontvangt.

Voor onlinemediã geldt dat het antwoord dat voldoet aan de voorgeschreven voorwaarden, in elk geval na afloop van een termijn van maximum twee kalenderdagen moet worden gepubliceerd.

H. VORMVEREISTEN

De Senaat beveelt aan:

14. over te gaan tot een evaluatie van de bestaande wettelijke vormvereisten teneinde de uitoefening van het recht van antwoord te vereenvoudigen. De aanvrager moet op een effectieve manier gebruik kunnen maken van zijn recht van antwoord.

De aanvraag moet in ieder geval de identiteit van de aanvrager, zijn gegevens, zijn rechtmatig belang bij het antwoord, een heldere verwijzing naar het betwiste bericht alsook het antwoord zelf duidelijk vermelden.

I. WEIGERINGSGRONDEN

De Senaat beveelt aan:

15. dat de weigeringsgronden, vastgesteld in de artikelen 3, 9 en 10 van de wet van 23 juni 1961 evenals in artikel 107 van het Vlaams decreet van 27 maart 2009, ook van toepassing moeten zijn op een aanvraag tot uitoefening van een recht van antwoord op internet.

Elke weigering moet steeds verantwoord worden.

J. GERECHTELIJKE PROCEDURE

De Senaat beveelt aan:

16. dat elke aanvrager van een recht van antwoord, ongeacht het medium, bij een ongegronde weigering de mogelijkheid heeft zich te wenden tot een rechtbank of een instantie, die de publicatie van het antwoord kan opleggen.

17. dat in geval van betwisting over een recht van antwoord, de procedure bij de bevoegde rechtbanken versneld wordt, teneinde de doeltreffendheid van het recht van antwoord te verbeteren.

18. de bevoegdheid die de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in het huidige audiovisuele systeem heeft, zoals in kortgeding, uit te breiden tot elke aanvraag tot uitoefening van het recht van antwoord. Die maatregel kan een snelle en ernstige behandeling van de vorderingen bij de rechtbank garanderen.

K. ARCHIVERING

De Senaat beveelt aan:

19. in het elektronische archief een link aan te brengen die de originele tekst met het gegeven antwoord verbindt.

L. GOEDE PRAKTIJKEN

De Senaat beveelt aan:

20. de toegang tot het recht van antwoord te vereenvoudigen door de coördinaten van de contactpersoon aan wie de aanvraag tot uitoefening van een recht van antwoord moet worden gericht op het nieuwsmedium te publiceren.

21. een samenvatting van de procedure inzake het recht van antwoord te publiceren op de websites van de nieuwsmedia.

M. DEPENALISERING

De Senaat beveelt aan:

22. het recht van antwoord uit het strafrecht te halen en de sancties wegens een weigering van het medium om het antwoord op te nemen, te beperken tot de sfeer van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de uitgevers.

HOOFDSTUK 3. Versterking van de zelfregulering

De Senaat beveelt aan:

23. om, in de fase voor de gerechtelijke procedure, maatregelen te nemen ter versterking van de zelfregulering die reeds werd ingevoerd door de mediasector.

24. om een minnelijke en snelle beslechting te bevorderen van eventuele geschillen tussen de media en de burger, door een zelfregulerend charter op te stellen voor de verschillende media, in het kader waarvan de Raad voor de Journalistiek en de Conseil de déontologie journalistique de rol van bemiddelaar opnemen.

De uitwerking van dit charter zal gebeuren in overleg met de mediasector (vertegenwoordigers van journalisten en uitgevers) en de instanties voor journalistieke zelfregulering.

HOOFDSTUK 4. Andere maatregelen

N. RECHT VAN INFORMATIE

De Senaat beveelt aan:

25. te voorzien in een recht van informatie, dat kan worden uitgeoefend zelfs indien de verspreide informatie juist was. In het kader van de uitoefening van dit recht kan elke natuurlijke of rechtspersoon die als verdachte, beklaagde of beschuldigde bij naam is vermeld in de geschreven, audiovisuele of onlinemediën, de kosteloze opname vragen van zijn definitieve vrijspraak.

O. RECHT OM VERGETEN TE WORDEN

De Senaat beveelt aan:

26. te voorzien in een wettelijk kader betreffende het recht om vergeten te worden. Dit moet een evenwichtige afweging maken tussen het recht van antwoord en het recht om vergeten te worden. Deze afweging houdt rekening met, enerzijds, de individuele belangen van natuurlijke en rechtspersonen die genoemd zijn in berichtgeving en mogelijks liever niet meer geconfronteerd worden met negatieve berichtgeving uit het verleden en, anderzijds, het publieke belang bij het terugvinden van informatie online en in onlinearchieven.

27. De Senaat beveelt aan dat er een vermelding gebeurt van de verwijdering van (delen van) berichtgeving ten gevolge van de uitoefening van het recht om vergeten te worden.

HOORZITTINGEN

I. HOORZITTINGEN VAN 30 NOVEMBER 2018

- De heer Pol Deltour, Nationaal secretaris van de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (AVBB) en de Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ)
- Mevrouw Martine Simonis, Secretaris-generaal van de *Association des Journalistes professionnels (AJP)* en Nationaal secretaris van de *Association générale des Journalistes professionnels de Belgique (AGJPB)*

II. HOORZITTING VAN 11 JANUARI 2019

- Professor Benoît Grevisse, Voorzitter van de *Ecole de communication* en Directeur van de *Ecole de journalisme* van de UCLouvain
- De heer Marc Isgour, advocaat aan de Balie van Brussel, gespecialiseerd in communicatierecht
- Mevrouw Eva Lievens, professor *Law & Technology* aan de UGent

III. HOORZITTING VAN 21 JANUARI 2019

- De heer Stéphane Hoebeke, juridische dienst van de RTBF
- Mevrouw Hilde Minjauw, juridisch adviseur van de VRT, en de heer Tim Pauwels, Ombudsman VRTNieuws
- De heer Bram Souffreau, vertegenwoordiger van Media 21

IV. HOORZITTING VAN 4 FEBRUARI 2019

- De heren Hubert Van Humbeeck, Voorzitter, en Pieter Knapen, Secretaris-generaal van de Raad voor de Journalistiek
- De heer Jean-Pierre Jacqmin, Ondervoorzitter van de *Conseil de déontologie journalistique*
- Mevrouw Sandrien Mampaey, directrice van de Vlaamse Nieuwsmedia
- De heer Philippe Nothomb, lid van de raad van bestuur van LA PRESSE.be en juridisch adviseur bij Rossel

DE INFORMATIEVERSLAGEN VAN DE SENAAT

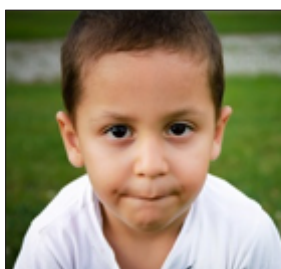
Informatieverslag betreffende de opvolging van de toepassing van het Actieplatform van de Vierde **VN-Wereldvrouwenconferentie van Peking**
([dossier 6-97](#)) - aangenomen op 6 maart 2015

Informatieverslag over **de omzetting van het recht van de Europese Unie** in Belgisch recht
([dossier 6-131](#)) - aangenomen op 21 mei 2015

Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van **meeouderschap**
([dossier 6-98](#)) - aangenomen op 11 december 2015

Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake de gezamenlijke aanpak van de strijd tegen **kinderarmoede** in ons land
([dossier 6-162](#)) - aangenomen op 26 februari 2016

Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid en de Gewesten om tot een sterker geïntegreerd **openbaar vervoersplan en -aanbod** te komen
([dossier 6-201](#)) - aangenomen op 20 mei 2016

Informatieverslag over het intra-Belgisch besluitvormingsproces inzake **burden-sharing met betrekking tot klimaatdoelstellingen** (dossier 6-253) - aangenomen op 27 januari 2017

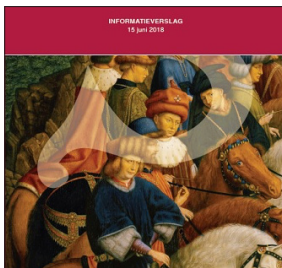
Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid en de Gemeenschappen inzake **de nieuwe toepassingen in de gezondheidszorg en mHealth** in het bijzonder (dossier 6-261) - aangenomen op 12 mei 2017

Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake **de preventie en de eliminatie van hormoonverstorende stoffen in de consumptie**, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid (dossier 6-303) - aangenomen op 23 maart 2018

Informatieverslag betreffende het optimaliseren van de samenwerking tussen de federale overheid en de Gewesten inzake de bekendmaking van de beleidsmaatregelen ten gunste van de **zelfstandige ondernemers en de kmo's**, alsook inzake de administratieve vereenvoudiging (dossier 6-320) - aangenomen op 19 januari 2018

Informatieverslag betreffende de optimalisering van de samenwerking tussen de federale overheid en de deelstaten inzake de **bestrijding van kunstroof** (dossier 6-357) - aangenomen op 15 juni 2018

Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de federale overheid, de Gemeenschappen en de Gewesten inzake **de verbetering van de luchtkwaliteit**, met het oog op de bevordering van de volksgezondheid (dossier 6-391) - aangenomen op 13 juli 2018

Informatieverslag betreffende de noodzakelijke samenwerking tussen de Federale Staat en de deelstaten inzake de impact, de kansen en mogelijkheden en **de risico's van de digitale "slimme samenleving"**

([dossier 6-413](#)) - aangenomen op 29 maart 2019

Informatieverslag betreffende **het recht van antwoord op het internet**

([dossier 6-465](#)) - aangenomen op 29 maart 2019

